

Klara Gymnasium AB
paul.gertsson@academedia.se

2018-07-04
Dnr 400-2017:7324

Rektor vid Klara Södra Gymnasium
Lena de Bruin
Lena.DeBruin@klaragymnasium.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Klara Södra Gymnasium i
Stockholms kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Klara Södra Gymnasium, i Stockholms kommun, med Klara Gymnasium AB (Org.nr. 556630-3938) som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har Samhällsvetenskapsprogrammet valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Klara Södra Gymnasium den 16–18 maj 2018. Besöket genomfördes av utredarna Elisabeth Ahlgren och Ulf Pantzare. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren i Samhällskunskap 1b vid Samhällsvetenskapsprogrammet, elever vid programmet, samt lektionsobservationer har genomförts.

Klara Södra Gymnasiums 406 elever studerar vid något av skolans fyra högskoleförberedande program. Skolans 26 lärare är organiserade i två arbetslag: kring Samhällsvetenskapsprogrammet och Ekonomiprogrammet, respektive kring Naturvetenskapsprogrammet och Teknikprogrammet. Förutom skolans rektor finns en biträdande rektor, samt fyra förstelärare. Skolans tre Samhällskunskapslärare är legitimerade och behöriga för undervisning i Samhällskunskap 1b.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att vid Klara Södra Gymnasium får eleverna i låg utsträckning möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar också i låg utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar syftande till att eleverna ska utveckla förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger vidare i låg utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen och klargör i låg utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar. Eleverna får i låg utsträckning en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser och undervisningen bedrivs i låg utsträckning i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete och att rektorn i låg utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget. Läraren utgår i låg utsträckning från den enskilda elevens behov, förkunskaper och förutsättningar vid genomförande av undervisningen.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Klara Södra Gymnasium behöver se till att eleverna i högre utsträckning ges möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse för olika perspektiv. Rektorn behöver även se till att eleverna i högre utsträckning ges möjlighet att möta och analysera olika värderingar och problemställningar tillsammans med läraren inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1b.
- Rektorn vid Klara Södra Gymnasium behöver se till att eleverna i högre utsträckning ges utrymme för diskussion om tänkbart kontroversiella frågor. Rektorn behöver även se till att läraren i högre utsträckning klargör vårt samhälles demokratiska värderingar inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1b.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i låg utsträckning får möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar också i låg utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar syftande till att eleverna ska utveckla förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger vidare i låg utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen och klargör i låg utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna sällan får diskutera med varandra under ordnade former. Läraren uppger att

diskussioner läggs in i de moment som lämpar sig för detta. Läraren nämner exempel på när diskussioner genomförts, främst i samband med en paneldebatt där eleverna tilldelades olika partier som de skulle argumentera för. Läraren uppger dock att det är svårt att engagera eleverna och hänvisar till att det är enklare att genomföra diskussioner i de senare årskurserna. Eleverna uttrycker att de uppskattar de få tillfällen då de får diskutera med varandra under ordnade former och efterlyser fler sådana tillfällen. Framförallt de intervjuade flickorna uppger att de upplever att de blir modigare i att framföra sina argument när de får öva på detta under ordnade former. Flickorna berättar emellertid att de nästan aldrig ges möjlighet till diskussion, vilket de intervjuade pojkarna instämmer i. Av elevintervjuerna och de observationer som genomfördes i samband med Skolinspektionens besök framgår samtidigt att eleverna ibland får möjlighet att diskutera med sin bänkgår. Dessa diskussioner knyts däremot sällan ihop av läraren, vilket styrks av intervjuerna och det skriftliga underlaget.

Av intervjuer med läraren och eleverna framkommer att läraren ibland presenterar olika problem som eleverna kan analysera. Frågeställningarna har dock sällan formen av dilemman där uppfattningar kan stå mot varandra, utan har oftast ett givet svar enligt intervjuade elever. De berättar att läraren kan beskriva olika perspektiv en särskild fråga, men att klassen sällan engageras gemensamt i analysen. Läraren berättar vid intervjun att kursen är faktatung och att olika perspektiv främst framträder då undervisningen behandlar etablerade teorier. Vad gäller frågan om dilemman som skulle kunna vara intressanta för eleverna att diskutera, exemplifierar läraren med frågan om kvotering. Läraren berättar dock vidare att det inte blivit aktuellt att släppa in eleverna i dessa resonemang. Ansvarig rektor uppger vid intervju att eleverna behöver mer träning i att förstå andras perspektiv, vilket bland annat blir uppenbart i och med de frågor som eleverna spontant lyfter fram för rektorn i olika sammanhang.

Av intervjuer med läraren och eleverna framkommer vidare att eleverna kan tänka sig att någon gång uttrycka sina åsikter i klassrummet också när dessa skiljer sig från klasskamraternas. Undervisningen utformas sällan så att det uppmuntras eller att det ges utrymme att diskutera känsliga frågor. Intervjuade flickor uppger att de gärna skulle diskutera om migrationsfrågan, men att det inte inträffat under läsåret. Eleverna berättar däremot att de diskuterat jämställdhet vilket de upplevde skapade engagemang i klassen. Läraren uppger att frågorna om integration och jämställdhet är de frågor som kan uppfattas som kontroversiella på skolan. Av de skriftliga underlag som Skolinspektionen tagit del av framgår inga exempel på att integrationsfrågan diskuterats.

Enligt intervjuer med läraren, eleverna och rektorn så markerar inte läraren i klassrummet tydligt sådana utsagor från elever som strider mot samhällets demokratiska värderingar. Läraren bemöter istället eleverna med ett alternativt perspektiv och talar vid behov enskilt med aktuell elev efter avslutad lektion. Enligt eleverna och läraren kan sådana exempel handla om synen på jämställdhet. Eleverna säger dock att det är så sällan de diskuterar någon fråga i undervisningen, att det är väldigt sällsynt att det dyker upp någon extrem åsikt.

Vid genomförda lektionsobservationer tilläts elever störa varandra i hög omfattning. Läraren lämnade också klassrummet under så långa perioder att denne inte hade insikt i hur eleverna agerade mot varandra, vilket även läraren medgav vid intervjun. Läraren uppger att arbetssätt och arbetsformer inte valts utifrån demokratiska faktorer som individernas

integritet och lika värde, att pojkar och flickor ska ha lika goda förutsättningar att utvecklas, eller att de som behöver extra stöd ska få detta. Eleverna uppger dock att de känner sig rättvist behandlade utifrån jämställdhetsperspektiv av läraren.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Klara Södra Gymnasium behöver se till att eleverna i högre utsträckning ges möjlighet att öva sig i demokratiska beslutsprocesser inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1b, särskilt genom att låta eleverna bereda och argumentera för förslag till beslut.
- Rektorn vid Klara Södra Gymnasium behöver se till att undervisningen inom ramen för Samhällskunskap 1b i högre utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i låg utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser.

Skolinspektionen bedömer vidare att undervisningen i låg utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna inte får öva sig i att bereda och argumentera för förslag till beslut, eller övas i olika mötesformer, röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Läraren analyserar inte heller konsekvenserna av dessa tillsammans med eleverna. Intervjuade elever beskriver att de fått rösta vid något tillfälle om hur en debatt och en examination skulle genomföras, men att omröstningen inte föregicks av diskussion om för- och nackdelar med olika utfall, eller vilka konsekvenser det skulle bli av de olika valen. Eleverna berättar att läraren presenterat fakta om exempelvis olika former av majoritetsbeslut, men att de aldrig fått öva sig på att rösta eller resonera om vilka konsekvenser olika röstningsförfaranden eller majoritetsprinciper kan leda till. Undervisande lärare bekräftar att så är fallet, men säger att det finns tankar om hur detta skulle kunna genomföras i framtiden. Rektorn pekar även på behovet av att hitta sätt för eleverna att träna sig på att bereda och argumentera för förslag till beslut.

Vad gäller frågan om undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer så framkommer av intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan att eleverna kan göra vissa individuella val i undervisningen. Exempelvis berättar eleverna att de kan få välja om de ska arbeta lite längre tid med en viss uppgift. Rektorn beskriver också i skriftligt underlag att eleverna kan få välja visst innehåll, exempelvis vilket land de ska jobba med i ett moment. Däremot framkommer att eleverna som grupp ges litet inflytande över hur undervisningen ska bedrivas. Eleverna har vid något tillfälle fått rösta digitalt om hur ett moment skulle genomföras. Eleverna uppger, att genom att de känner till målen för kursen, kunde de sätta in den aktuella valsituationen i ett sammanhang. Omröstningen föregicks dock inte av någon diskussion om för- och nackdelar med olika alternativ, eller om hur frågan skulle avgöras. Rektorn uppger vid intervju att tanken är att eleverna ska vara delaktiga, men att de inte alltid är så intresserade av inflytande.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor,

samt för att möta pojkar och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Klara Södra Gymnasium behöver i högre utsträckning samverka med lärarna för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor inom ramen för Samhällskunskap 1b. Rektorn behöver även i högre utsträckning skapa förutsättningar för lärarnas planering av undervisningen, samt rutiner för hur densamma ska följas upp.
- Rektorn vid Klara Södra Gymnasium behöver i högre utsträckning se till att läraren utgår från den enskilda elevens behov, förkunskaper och förutsättningar vid genomförande av undervisningen i Samhällskunskap 1b.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete och att rektorn i låg utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget. Läraren utgår i låg utsträckning från den enskilda elevens behov, förkunskaper och förutsättningar vid genomförande av undervisningen, även om läraren gör vissa planeringsinsatser.

Skolinspektionens intervjuer med den undervisande läraren och rektorn, samt skriftligt underlag visar att rektorn och lärarna inte planerar genomförandet av skolenhetens demokratiuppdrag, exempelvis vad gäller tänkt undervisningsinnehåll eller samverkan med andra lärare. Rektorn har dock sett över behovet av kompetensutveckling och kommit fram till att det inte är prioriterat just nu på grund av andra satsningar. Rektorn beskriver vid intervju och i skriftligt underlag skolans prioriterade områden och hur exempelvis förstelärarna involveras i utvecklingsarbetet. Detta omfattar dock inte specifikt arbetet med elevernas demokratiska förmågor som exempelvis samtalskompetens, politiskt självförtroende, inlevelse och förståelse för andras perspektiv samt förståelse för demokratiska värden och beslutsprocesser. Läraren och rektorn uppger vid intervju att någon dialog mellan rektorn och samhällskunskapslärarna om kursens upplägg egentligen inte finns. Rektorn beskriver att samhällskunskapslärarna har en hel del planeringstid som ska möjliggöra god planering av undervisningen. Läraren berättar dock att på grund av schematekniska problem och tjänstefördelningen finns i realiteten ingen gemensam planeringstid för samhällskunskapslärarna.

Rektorn och lärarna följer inte heller upp och analyserar skolenhetens arbete med demokratiuppdraget, det vill säga i vilken utsträckning eleverna utvecklar förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär, eller praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser. Detta framkommer vid intervjuer med läraren och rektorn.

Vad gäller frågan om rektorn skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget så framgår av skriftligt underlag att cirka 20 timmars planeringstid har avsatts för samhällskunskapslärarna varje vecka. Inom denna tid ska ämnesmöten genomföras, där samplanering ska ske. Som framgår ovan så genomförs detta dock inte. Den intervjuade läraren uppger att tilldelad tid i dagsläget räcker för att genomföra demokratiuppdraget. Rektor berättar emellertid att trots att elevsammansättningen förändrats över åren har planerad tid för kursen varit densamma.

Läraren gör vissa planeringsinsatser enligt vad som framgår av intervju med läraren och rektorn. Enligt rektorn är det en relativt homogen sammansättning bland eleverna vad gäller socioekonomisk bakgrund och det går få elever med utländsk härkomst vid skolan. Läraren uppger sig vara medveten om att olika elevkategorier generellt kan ha olika behov och förutsättningar utifrån kön, socioekonomisk eller migrationsbakgrund. Läraren beskriver också att sammansättningen i klassen ligger till grund för planeringen av nivån på undervisningen, exempelvis med en variation av redovisningsformer. Läraren uppger dock att det inte finns så stora skillnader mellan olika elevers behov och förutsättningar i klassen som kan kopplas till kön eller bakgrund.

Av genomförda observationer, intervjuer med läraren och eleverna framgår att den lärarledda undervisningen oftast ser likadan ut för samtliga elever oavsett vilka behov och förutsättningar de har. Eleverna berättar att undervisningen i Samhällskunskap 1b i stor utsträckning bygger på elevernas eget ansvar och att eleverna ofta går ut från klassrummet för att jobba med någon uppgift. Det förekommer inte så ofta någon interaktion mellan eleverna och läraren, vilket det heller inte gjorde vid de lektioner som Skolinspektionen observerat. Vid en observation visade läraren en film och gav därefter eleverna uppgifter de skulle lösa enskilt. Båda momenten hade till syfte att eleverna skulle analysera självständigt. I samband med uppgiften som följde på filmvisningen lämnade läraren klassrummet för att genomföra enskilda betygsamtal. De allra flesta av pojkarna som flickorna uppger vid intervjuerna att de är ganska ointresserade av ämnet. De elever som behöver någon form av stöd kan få det enskilt enligt eleverna och läraren. Eleverna uppger vidare att det är så sällan någon elev uttrycker åsikter i samband med lektionerna vilket gör det svårt att veta hur läraren agerar om någon elev exempelvis skulle uttrycka en negativ syn på demokratin, såsom att de säger att de inte tänker rösta i framtiden. Läraren berättar vid intervjun att planeringen av undervisningen medför att den ska fungera för alla elever. Utifrån behov och önskemål brukar det ofta passa bättre för pojkarna att redovisa muntligt och skriftligt för flickorna enligt läraren, som berättar vidare att flickorna i klassen är något tystare än pojkarna. Utrymme för alla elever att utvecklas inom de områden där de kan ha särskilda behov ska enligt läraren rymmas inom den planerade undervisningen. Exempelvis ska alla elever någon gång ges tillfälle att träna sig på att "ta plats". Flickorna berättar vid intervju att de tagit initiativ till samtal med läraren om behov och önskemål, utifrån hur undervisningen sett ut.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 30 januari 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:7324) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Elisabeth Ahlgren

Elisabeth Ahlgren
Enhetschef
Signerat av: Elisabeth Ahlgren

X Ulf Pantzare

Ulf Pantzare
Utredare
Signerat av: Ulf Pantzare

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.